

DUMITRU SOLOMON

NU AVEM NEVOIE DE TEATRU!

ANTITEZE

ncitați de titlul (adoptiv) al piesei canadiene *Cine are nevoie de teatru?* de Timberlake Wertenbaker, jucată la Teatrul Național, dar și de ceața care învăluie cumva teatrul românesc și soarta sa, presa, televiziunea, regizorii, actorii, dramaturgii, teatrologii și persoanele civile își pun din ce în ce mai des întrebarea: Cine are nevoie de teatru? Sau, mai simplu, mai direct și, ca atare, mai alarmant, ca în emisiunea "Veniți cu noi pe programul 2": Avem nevoie de teatru? Pentru cei mai mulți întrebarea e strict retorică, încorporând adică și răspunsul: Păi bineînțeles că avem nevoie de teatrul Drept care și răspunsurile sună limpede, simplu, direct și încurajator, adică așa cum rezultă ele din întrebare: Păi, bineînțeles.

Eu aș fi mai puțin hotărât și m-aș opri la păi.

Păi... să vedem. Chiar avem nevoie de teatru? Chiar nu putem trăi fără teatru?

Dacă e să ne scuturăm de prejudecăți, dacă e să fim raționali și pragmatici, cum de altminteri începem să devenim pășind împleticit spre societatea pieții libere, avem nevoie de cu totul altceva decât de teatru: de aer, de apă, de hrană, de democrație, de materii prime, de investiții, de benzină, de capital, de un guvern puternic, de o opoziție puternică, de privatizare, de ajutoare, de liniște, de muncă, de bani, de Europa, de Asia, de America

Latină, de Constituție, de Poliție, de SRI, de blugi... Soacră-mea, care mă cenzurează discret, mă roagă să adaug: de zahăr, de ulei (cu gingășia insinuantă cu care Tamara Dobrin ne ruga să mai adăugăm pieselor câte un personaj-două, dar neapărat pozitive).

Este adevărat, a spus Shakespeare, printr-un purtător al său de cuvânt, cel mai inspirat dintre toți, că rostul teatrului e să-ți țină lumii oglinda în față. Dar la fel de adevărat este că în vremea lui Shakespeare nu existau nici televiziune și nici două mii de ziare la douăzeci de milioane de locuitori. Acum are, slavă Domnului, cine să-ți țină lumii oglinda în față! Și, la urma urmei, poate că e mai bine, azi, fără oglindă, ca să nu știm cum arătam și ca nu cumva să ni se facă silă de noi înșine.

Metafora oglinzii este aceea a revelatorului moral pe care teatrul, între altele, îl pune la dispoziția societății. Semnul oglinzii rămâne, înainte de toate, un semn moral. Dar pentru corecțiunea noastră morală dispunem de altele multe mijloace (religie, norme, legi, pedepse, familie, școli, instituții de represiiune, închisori, asociații, predicatori, agenți de circulație etc.), încât, fie și numai din cauza multitudinii și diversității lor, teatrul devine superfluu.

Am scăpat de educația prin sedință și răsuflăm ușurați; tot așa răsuflăm ușurați și pentru a fi scăpați de educația prin teatru.

Dimensiune culturală? Dar cultura în zilele noastre cată să-și aproprieze sfera științelor exacte, să-și găsească echilibru și stabilitate prin matematizare și computerizare. Mă-ndoiesc sincer că unui strălucit matematician, biolog sau fizician i se poate imputa o insuficiență culturală pentru aceea de a nu fi frecventat artele în general și teatrul în special.

Cît despre semnalul politic al teatrului... Mi se pare de prisos a mai spune că, între altele, semnale politice asaltîndu-ne din toate direcțiile, ca focurile încrucișate ale unor arme minuite mai mult sau mai puțin dibaci, ar mai avea vreun rost sau vreo eficiență semnalul politic al teatrului. Am ajuns niște ținte atît de găurite încît mă și mir că mai stăm în picioare. De unde puterea de a muri în fiecare zi pentru o cauză; sau de cîteva ori pe zi pentru cauze diferite?

Firește, acestea toate ar constitui partea neplăcută a lucrurilor. Dar teatrul are și o parte plăcută: jocul, desfătarea. Îmi vine să rîd. Dar există oare azi, pentru român, plăceri mai mari decît să găsească portocale sau brînză la prăvălie, decît să asiste la spectacolul parlamentar sau să privească prostit, hipnotizat în piscina familiei Ewing? Poate plăcerea de a străbate noaptea străzile întunecate ale orașului de dragul lui Cehov?

Nu, mi se pare evident, nu avem nevoie de teatru!

Și totuși mă oprisem la păi... Păi dacă nu avem nevoie de teatru, căci, o știm, teatrul, ca orice artă, nu e o necesitate (vitală), se poate trăi și fără, unii au trăit o viață întreagă fără, de ce, nefiind nevoie de el, teatrul există totuși, și rezistă, de mii de ani este o prezență în viața socială, mai veche decît cibernetica și televiziunea, și chiar decît poliția? Probabil că avem nevoie și de lucruri de care nu avem nevoie.

Probabil că fără oglinda aceea pe care teatrul i-o ține lumii în față ar fi să ne socotim perfecți și am ajunge să perfecționăm doar împrejurul ființei noastre, dar nu și în ei. Nici animalul, nici robotul n-au nevoie de oglindă, întrucît și unul și altul sînt perfecți, fiecare în felul său, nefiind apti de progres interior. Probabil că structura morală a individului și structura morală a societății pot fi îmbunătățite prin religie, legi și pedepse, dar toate acestea acționează prin constrîngere și nu prin destindere, iar constrîngerea poate naște în cel mai bun caz mecanisme perfecte, nu însă și opțiuni etice. Oglinda, în accepția filosofilor antici, este cunoaștere de sine, ceea ce înseamnă, totodată, păstrare și negare. Păstrare a frumosului și negare a urîului. Cu alte cuvinte, îndreptare (prin căutarea virtuții și refuzul viciului).

Cît privește semnalul cultural sau cel politic, întocmai ca și cel moral, ele nu ajung la noi pure, adică în stare brută, ca în cazul științelor exacte, normativelor sau doctrinelor, ci corupte, venind din adîncul oglinzii, adică din procesul în care reflectarea se transformă în reflecție, imaginea rece în imagine vie, abstractul în particular, gîndirea în vorbire, spaima în strigăt, dușoșia în șoaptă, energia în stare și starea în energie.

Dar toate acestea trebuie să treacă prin plăcere, care este cu totul altceva decît imaginea portocalei sau brînzei din galantar sau rumegarea unui dialog parlamentar sau a unui meci de fotbal. E plăcerea devenirii.

Dacă zece milioane de oameni, mai mult, dacă patru miliarde de oameni nu au nevoie de teatru, există și vor exista întotdeauna cîteva mii sau cîteva sute care pur și simplu nu pot trăi fără teatru. Așadar, întrebarea care se pune nu este în nici un caz: Avem nevoie de teatru?, ci aceea pusă de Andrei Șerban prin titlul modificat al piesei canadiene: Cine are nevoie de teatru? La această întrebare cîteva sute sau cîteva mii pot răspunde simplu, fără nici o demonstrație plicticoasă de felul celei de mai sus: noi.

DUMITRU SOLOMON